

Subtv Oy

Ilmalantori 2
00240 Helsinki

"Viagran voimalla"

VIESTINTÄVIRASTON ARVIO OHJELMAN PIILOMAINONTA- TAI TELEOSTOSLÄHETYSLUONTEESTA

Asian tausta

Viestintävirastoon on 22.6.2009 välitetty liikenne- ja viestintäministeriöstä katsojayhteydenotto, jonka mukaan Sub tv-kanavan 19.4.2009 ja 20.4.2009 näyttämä ohjelma "Viagran voimalla" sisältää piilomainontaa. Yhteydenotossa kiinnitetään huomiota mm. siihen, että ohjelma muistutti estetiikaltaan lähinnä teleostoslähetystä. Katsojayhteydenoton mukaan ohjelma ei ollut journalismia vaan puhdasta Viagra -lääkkeen mainontaa, koska ohjelmassa oli pääosassa "pieni sininen pilleri" (Viagra -lääke) ja lääketta valmistavan lääketehdas Pfizerin logo vilahteli ohjelmassa jatkuvasti myös graafisena elementtinä.

Asiaan liittyvät säännökset ja niiden tulkinta

Viestintävirasto valvoo televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 35 §:n nojalla kyseisen lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista.

Televisio- ja radiotoimintalaki ei sinänsä kiellä tuotteiden ja palveluiden esittämistä televisio-ohjelmissa. Esittämisen mahdollisuus kuuluu keskeisenä osana ilmaisun vapauteen. Tuotteiden esittämisellä ei kuitenkaan voi rikkoa lain mainontaa ja sponsorointia koskevia säännöksiä.

Televisio- ja radiotoimintalain 21 § käsittelee mainonnan ja teleostoslähetysten yleisiä periaatteita. Lain 21 §:n 1 momentin mukaan televisio- ja radiomainokset on voitava tunnistaa mainoksiksi ja teleostoslähetykset teleostoslähetyksiksi. Ne on erotettava muusta ohjelmistosta kuva- tai äänitunnuksella.

Lain 21 §:n 5 momentti puolestaan kieltää piilomainonnan ja piiloteleostoslähetykset. Hallituksen esityksen (34/1998 vp) mukaan piilomainonnalla tarkoitetaan laissa tavarantavaranvalmistajan ja palvelujen tarjoajan tavaroitten, palvelujen, nimen, tavaramerkin tai toiminnan sanallista tai kuvallista esittämistä ohjelmissa, jos lähetystoiminnan harjoittajan tarkoituksena on käyttää kyseistä esittämistä mainostarkoituksessa ja jos esittäminen voi johtaa yleisöä harhaan sen luonteen suhteen. Tällaista esittämistä pidetään tarkoituksellisenä erityisesti silloin, kun se tehdään maksua tai muuta vastiketta vastaan. Määräys ei kuitenkaan koskisi ta-

varoiden tai palvelujen esittelyä silloin, kun tarkoituksena on jakaa yleis-
tä informaatiota, tai silloin kun tavaroiden tai palvelujen esittely on vält-
tämätöntä ohjelman toteutuksen kannalta, kuten erilaisten kilpailujen
yhteydessä tai elokuvia tai kirjoja esittelevien ohjelmien yhteydessä.

Teleostoslähetyksellä tarkoitetaan televisio- ja radiotoimintalain 2 §:n
10) kohdan mukaan suoria tarjouksia sisältäviä, yleisölle suunnattuja te-
levisiolähetysä tuotteiden tai palvelujen, mukaan lukien kiinteä omai-
suus tai oikeudet ja sitoumukset, toimittamiseksi maksua vastaan. Laissa
tai sen esitöissä ei ole erillistä piiloteleostoslähetysmääritelmää. Pii-
lomainonnan kriteerit ovat sovellettavissa analogisesti myös teleostoslä-
hetysten piiloteleostoslähetysluonteen arvioimiseen.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 21 §:llä on pantu täytäntöön
televisiondirektiivin (neuvoston direktiivi 89/552/ETY ja sen muuttamisesta
annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/36/EY) 10 ar-
tikla. EU-komissio on tulkitsevassa tiedonannossaan (komission tulkitse-
va tiedonanto tietyistä televisiomainontaa koskevien "televisio ilman ra-
joja" -direktiivin säännösten näkökohdista, 2004/C 102/02) ottanut kan-
taa televisiondirektiivin mainontaa ja sponsorointia koskevien määräysten
tulkintaan ja soveltamiseen.

Komission tiedonannossa tuodaan esiin mm. ne periaatteet, joiden mu-
kaan piilomainontaa tulee arvioida. Jotta kyse on piilomainonnasta, tulee
tavaravalmistajan ja palvelujen tarjoajan tavaroiden, palvelujen, nimen,
tavaramerkin tai toiminnan sanallisen tai kuvallisen esittämisen televisio-
ohjelmissa täyttää seuraavat kolme kriteeriä:

- sen on oltava televisioyhtiön tarkoituksellisesti tekemää;
- sen on oltava mainostarkoituksessa tehtyä;
- siihen on liityttävä riski, että se johtaa yleisöä harhaan toiminnan (esit-
tämisen) luonteen suhteen.

Koska piilomainonnan erottaminen voi osoittautua hankalaksi, komissio
katsoo asianmukaiseksi soveltaa piilomainontaa arvioitaessa tuotteen,
palvelun, tavaramerkin tai yrityksen nimen ns. "sopimattoman silmiinpis-
tävyuden" perustetta (tiedonannon kohta 33). Sopimattomuus voi johtua
erityisesti kyseisen tavaramerkin tai tuotteen tai palvelun toistuvasta
esiintymisestä tai tavasta, jolla mainitut tekijät esitetään tai niitä koros-
tetaan. Perustetta käytettäessä on huomioitava myös niiden ohjelmien
toimituksellinen sisältö, joihin nämä tekijät sijoittuvat. Tiedonannon koh-
dan 34 mukaan tuotteen näyttäminen silmiinpistävästi voi olla piilo-
mainontaa esimerkiksi silloin, jos näyttäminen ei ole perusteltua ohjel-
man toimituksellisten tarpeiden kannalta vaan on seurausta toimitukselli-
seen sisältöön kohdistuvasta kaupallisesta vaikuttamisesta tai voi johtaa
harhaan toiminnan luonteen suhteen.

Viestintävirasto arvioi tässä päätöksessä Viagran -voimalla ohjelmaa te-
levisio- ja radiotoiminnasta annetun lain piilomainontaa ja piiloteleostos-
lähetysä koskevien säännösten valossa. Lääkelain (395/1987) nojalla
lääkkeiden mainonnan asianmukaisuutta valvoo Lääkelaitos.

Saadut selvitykset

Viestintävirasto pyysi Subtv Oy:ltä selvitystä siitä, kuinka Subtv Oy itse
näkee katsojayhteydenotossa esiin tuodut väitteet Viagran voimalla -
ohjelman teleostoslähetysluonteesta ja piilomainonnasta televisio- ja ra-
diotoimintalain määräykset huomioon ottaen. Lisäksi Viestintävirasto
pyysi Subtv Oy:tä toimittamaan katselukopion arvioitavasta ohjelmasta.

Subtv Oy toimitti pyydetyt selvitykset sekä katselukopion ohjelmasta
26.6.2009. Selvityksessään Subtv Oy kiistää ohjelman piilomainonta- tai
teleostoslähetysluonteen. Subtv Oy toteaa mm., että kysymyksessä on

dokumentti yhdestä aikamme suurimmista ilmiöistä - sen huonoista että hyvistä puolista. Lääkkeen esiintyminen ohjelman joissakin kohdissa ei ole merkittävää vaan enemmänkin ohjelmaa täydentävä elementti. Ohjelman esitys- sekä kerrontatapa on tarkastelevan kriittinen ja dokumentaarinen. Ohjelman tavoitteena on ollut puhtaasti dokumentaariset lähtökohdat.

Subtv Oy:n ilmoituksen mukaan dokumentti esitettiin kanavalla pelkäämään dokumenttiohjelmille varatulla ohjelmapaikalla eikä dokumentin esittänyt kanava ole saanut minkäänlaista maksua tai korvausta ohjelman esittämisestä. Selvityksen mukaan ohjelmaa on esitetty eri puolilla Eurooppaa ilman piilomainontaa koskevia syytöksiä.

Arvioitavan ohjelman sisältö

Viestintävirasto on tutustunut Subtv Oy:n toimittamaan katselukopioon ohjelmasta. Viagran voimalla (alkuperäiseltä nimeltään "Happy birthday Viagra") on melko viihteellisessä muodossa toteutettu dokumenttiohjelma ohjelman tekemisen aikaan kymmenen vuotta markkinoilla olleen Viagra -lääkkeen vaikutuksista. Ohjelma on alun perin tuotettu Amaze TV:n toimesta brittiläiselle Virgin1 -televisiokanavalle.

Ohjelmassa haastatellaan useita henkilöitä ja pariskuntia Viagran vaikutuksista heidän elämässään. Ohjelma tuo melko tasapuolisesti esiin niin Viagran positiivisia kuin negatiivisiakin vaikutuksia. Viagran ja sitä valmistavan lääkeyhtiön Pfizerin nimi tulevat ohjelmassa esiin lukuisia kertoja niin kuvissa, haastatteluissa kuin ohjelman kertojan puheessakin. Ohjelma sisältää lukuisia henkilöhaastatteluja, joissa jokaisen yhteydessä kuvaruudussa on lääkettä valmistavan lääkeyhtiön logolla varustettu pilleri henkilön nimen edessä. Tämä graafinen elementti toistuu ohjelman aikana useita kymmeniä kertoja. Tuotteeseen viittaavien graafisten elementtien lisäksi ohjelmassa näytetään useaan otteeseen Viagra -lääkkeitä ja lääkepakkauksia, joissa esiintyy lääkkeen valmistajan nimi.

Viestintäviraston arvio ohjelman piiloteleostos- ja piilomainontaluonteesta

Televisio- ja radiotoiminnasta annettu laki kieltää piilomainonnan ja piiloteleostoslähettykset.

Teleostoslähettyksellä tarkoitetaan televisio- ja radiotoimintalaissa suoria tarjouksia sisältäviä, yleisölle suunnattuja televisiolähettyksiä tuotteiden tai palvelujen toimittamiseksi maksua vastaan. Viagran voimalla ei sisällä suoria tai epäsuoria tarjouksia lääkkeen toimittamiseksi maksua vastaan eikä se myöskään sisällä minkäänlaisia ostokehotuksia lääkkeen hankkimiseksi. Ohjelman ainoa viittaus lääkkeen hankkimismahdollisuuteen on maininta, jonka mukaan Viagra on reseptilääke, joka on melko helposti saatavissa. Näin ollen ohjelma ei täytä televisio- ja radiotoimintalaissa teleostoslähettyksen määritelmää eikä se Viestintäviraston näkemyksen mukaan ole myöskään katsottavissa luonteeltaan piiloteleostoslähettykseksi.

Piilomainonnalla tarkoitetaan tavarantekijän ja palvelujen tarjoajan tavaroiden, palvelujen, nimen, tavaramerkin tai toiminnan sanallista tai kuvallista esittämistä ohjelmissa, jos lähetystoiminnan harjoittajan tarkoituksena on käyttää kyseistä esittämistä mainostarkoituksessa ja jos esittäminen voi johtaa yleisöä harhaan sen luonteen suhteen.

Viagran voimalla -ohjelma esittelee dokumenttiluonteisesti Viagran vaikutuksia sen käyttäjiin. Huomioiden ohjelman luonne Viagran kertovana dokumenttina, on pidettävä ohjelman toteutuksen kannalta lähtökohdallisesti hyväksyttävänä ja perusteltuna sitä, että lääkevalmiste esiintyy

ohjelmassa niin sanallisesti kuin kuvallisestikin. Lääke ja sitä valmistavan yrityksen logo esiintyvät kuvaruudussa kuitenkin useita kymmeniä kertoja ohjelman aikana. Tämä tuotemerkin toistuva esiintyminen tuo ohjelmaan piilomainonnan elementtejä, koska tuotteen jatkuva esiintyminen ja korostaminen ei Viestintäviraston näkemyksen mukaan ole katsottavissa tarpeelliseksi ohjelman toteuttamisen kannalta. Piilomainonnan edellä kuvatut kriteerit huomioiden tuotemerkin tai sen valmistajan nimen toistuva esiintyminen ei kuitenkaan yksinään ole riittävä kriteeri, jonka pohjalta ohjelma olisi katsottavissa laissa tarkoitetuksi kielletyksi piilomainonnaksi.

Piilomainontaluonnetta arvioitaessa keskeistä on arvioida, onko esittäminen mainostarkoituksessa tehtyä ja voiko esittäminen johtaa katsojaa harhaan esittämisen luonteen suhteen. Esittämistä pidetään tarkoituksellisenä erityisesti kun se tehdään maksua tai muuta vastiketta vastaan.

Subtv Oy on antanut Viestintävirastolle selvityksen, jonka mukaan ohjelman esittänyt kanava ei ole saanut maksua tai korvausta ohjelman esittämisestä. Vastikkeeton esittäminen on omalta osaltaan viite siitä, että televisioyhtiö ei ole lähettänyt ohjelmaa piilomainonnan kriteerien edellyttämällä tavalla mainostarkoituksessa. Ohjelman piilomainontaluonnetta vastaan puhuu myös se seikka, että ohjelmassa tuodaan esiin myös lääkkeen negatiivisia vaikutuksia. Näin ollen tuotteen esittelytapa ei ole ohjelmassa mainoksille ominaiseen tapaan kritiikitön.

Televisio- ja radiotoimintalaki ei sinänsä kiellä tuotteiden ja palveluiden esittämistä televisio-ohjelmissa. Viestintävirasto katsoo, että Viagran voimalla -ohjelma sisältää piilomainontaluonteisia elementtejä tuotemerkin toistuvan esiintymisen ja korostamisen osalta. Kokonaisuutena arvioiden ohjelma ei kuitenkaan sen toteutustapa ja toimituksellinen sisältö ja vastikkeeton lähettäminen huomioiden täytä laissa asetettuja piilomainonnan tai teleostoslähetyksen tunnusmerkkejä. Näin ollen Viestintävirasto katsoo, että Viagran voimalla -ohjelman lähettämisessä ei ole rikkottu televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 21 §:n 5 momentin piilomainonnan ja piiloteleostoslähetyksen kieltoa eikä sen lähettäminen anna aiheutta enempään toimenpiteisiin.

Apulaisjohtaja

Merja Saari

Lakimies

Anu Kettunen